

להיות אשה ולהיות ערבייה

בשטח כבוש - מה גרוע יותר?

סיפרה של רמונה טוויל, "מעצר בית", שיצא השבוע לאור בישראל ובצרפת, הוא מיסמך בעל עניין מיוחד, כשם שמחברתו היא אדם מיוחד.

רמונה טוויל נולדה בעכו, בסוף ימי המנדט, ו"נכבשה" על-ידי כוחות צה"ל במלחמת העצמאות. היא התחנכה בישראל, אך לפני מלחמת ששת הימים עברה את הגבול לירדן ונישאה שם למנהל-בנק, דאוד טוויל, המבוגר ממנה. היא חיתה עימו בשכם, כאשר נכבשה בשנית על-ידי כוחות צה"ל.

כערבייה שהכירה את ישראל, הפכה טוויל כימעט אוטומטית כמנהיגת הנשים בגדה המערבית, שפעלו נגד שילטון הכיבוש. בהדרגה נודעה גם בעולם כולו, ושימשה כתובת טבעית לכל עיתונאי זר, שבא ארצה לסקר את המאורעות בגדה.

כפעילה פלסטינית, כעיתונאית וכמתווכת בין האוכלוסיה המקומית ובין אמצעי-התיקשורת העולמיים, הפכה רמונה במהרה קוץ בבשר המימשל הצבאי. למרות היותה אם לבן ולארבע בנות, שהמבוגרת בהן לומדת עתה רפואה באיטליה, נעצרה פעמים רבות. כאשר הושמה במעצר-בית ממוסד בדירתה ברמאללה, תוך ניתוק הטלפון שלה, ישבה וכתבה את הספר, היוצא עתה לאור. בספר היא מגוללת לא רק את נסיבותיה כאדם פלסטיני במיטת של מימשל צבאי ישראלי, אלא גם כאשה השואפת לחופש, בחברה הערבית הגברית-השמרנית, ואין היא חוסכת את שבט-הביקורת מן המינהגים של בני-עמה.

"העולם הזה" גילה את האשה הינאמית עוד בימים הראשונים של הכיבוש, והדביק לה את התואר "הנמרה משכם", לפני שעברה לרמאללה. הוא סיקר פעמים רבות את מאבקה. להלן מתפרסמים שלושה קטעים קצרים מתוך הספר, המאפיינים את תוכנו ואת סיגונו.

כ שאני הושבת על חיי, הם נראים לי כסידרה ארוכה של איסורים שהגבילו את החופש שלי. את זכותי הראי-שונית לבקר אנשים ומקומות שאהבתי. כשהייתי לדה הפירו בני לבין אמי; כשגרתי בישראל הייתי מנותקת מאחי; מאוחר יותר, כשעברתי לירדן, הופרדתי מהורי; ובמשך כל השנים, ולא חשוב היכן התגוררתי, נעלה אותי החברה הער-בית על חוקיה הגבריים, בכלא שבו אנו, הנשים הערביות, מצוות לבלות את חיינו. תמיד נתקלתי במכשולים: חוקים נוקר שים או מסורת מיושנת, שוטרים קשוחי-

עיניו של ג'ורג' מלאו דמעות. הוא התבונן בדמותה של אמה ובכה, אולם וקפוא, מתאבל על האבידה. הכל נשלל ממנו: בית, מישפחה, מולדת. צערו העיב על שימחת הפגישה איתי. הוא לא ידע שהוא רואה את אמה בפעם האחרונה. שנתיים מאוחר יותר, בחג-המולד, שוב הלכתי לשער מנדלבאום כדי לפגוש את אמה. היא לא הגיעה בשעה המיועדת. מאוכזבת שאלתי עליה, והשיבו לי שהיא בבית-חולים. התחננתי שישו לי לבקר אותה, אך לשוא. המפקד הירדני, מייג'ור כלדי, היה אדיב מאד, והתייחס אלי כאילו

רמונה (שמאל) עם בתה בעת מעצרי-הבית שוטרים, מושלים וחוקים גבריים

מעצרת בבית

בלות כאלה, אחרי שהורגלתי בנסיעות חופשיות בין עכו לחיפה? הדיכוי שלי לא היה בתוך חברה זרה ובלתי-מוכרת; הוא היה בביתי שלי, בחבר-רה סביבי: היא עצמה כפתה עלי הסגר. כאשר נשואה הותר לי להשתתף באי-רועים חברתיים מעורבים, אבל החופש הזה היה אשליה בלבד. הגברים היו מת-כנסים בחדר אחד, ואנחנו, הנשים, בי-אחר. הנשים, "פיטפטו" על "נושאים בי-תיים": בית, ילדים, בגדים - בעוד ה-גברים, "משוחחים" על עסקים, כספים, או מחליפים ביניהם בדיחות גסות. בתחילה נהגתי להישאר בחברת הנשים, כמקובל, אך עד מהרה חשתי שאני נחנקת באווירה הקטנונית, וניסיתי להתקרב לגברים. כאשר העזתי לעשות זאת חשתי במבטו של דאוד, והם אמרו לי: "זה אינו מקומך!" אם התעלמתי מאיתותיו היה הוא ניגש אלי ומבקש ממני לחזור לחדר הנשים, פן איהפך לשיחת העיר.

המסורת הערבית יוצרת תיסכול מיני עמוק, והוא מוליד דמיון פרוע. לנשים כלגברים, השם הטוב הוא העיקר. הרבה מיפגשים חברתיים מורכבים בעיקר מהש-מצת אנשים החשודים בהתנהגות סו-טה. הגברים הערביים גרועים למדי בי-תחום זה. אך הנשים גרועות פי כמה, למרות הדיכוי והאיסורים החלים עליהן, ואולי דווקא בגללם. הנשים מבלות את רוב זמנן כשהן קורעות לגורים זו את אופייה של זו.

הפחד מרכילות מעין זו הוליד את חר-דתו של דאוד לגבי. לא היו לו כל כוונות רעות כאשר ניסה להכתיב לי התנהגות נאותה. פשוט לא היתה לו ברירה. כי-שהייתי מדברת עם גברים, או אפילו עו-מדת לידם, הייתי מסכנת את שמי הטוב, ובכך גם את מעמדו של דאוד. הדיעה המקובלת היתה שאם הוא מרשה לי להת-נהג כך, הוא הורס את עצם גבריותו, הוא מאבד את גאוותו והופך לצחוק בעיני כל.

זאת, אמר. הוא סיפר לי עד כמה נגעו ללבו הדמעות על לחיי ומבטי שהעיד על שברון-לב. "דמית בעיני למאדונה עצור בה", אמר. "הטרגדיה של הפלסטינים הי-תה טבעה בפניך".

ההגבלות על נשים נשואות היו חמ-רות לא פחות מאלו הנוגעות לרווקות. הנישואין שיחררו אותן ממרות אבותיהן, אבל העבירו את הסמכות לבעליהן. כאשר נשואה בשכם היה החופש שלי מוגבל מאד. לדוגמה, לא יכולתי להעלות על דעתי נסיעה ללא ליווי. אם רציתי לע-רוך מסעיקניות תמים בירושלים או בי-עמאן, היה עלי לארגן קבוצה של ארבע-חמש בנות-ליווי. איך יכולתי לשאת הג-

הייתי בתו. הוא הביא לי קפה וניסה להר-גיעני. הבחנתי ברמעות בעיניו, ולא הבנ-תי מדוע... עמדתי בשער וחשתי עצבות גדולה כשהבטתי בגדר-התיל שהפרידה בי-ני לבין אמה. הייתי קרובה לייאוש, ולרגע חלף במוחי רעיון מטורף: לנסות ולפרוץ, אחרי הכל השער אינו אלא מחסום עם כמה חיילים; אולי אצליח לחמוק? ארוץ מהר למיטת אמה. אפול בזרועותיה ואספר לה עד כמה אני מתחרטת על שעזבתי אותה. אבל דחיתי את הרעיון: זוהי הת-אבדות בטוחה, יירו בי ללא היסוס.

לא ידעתי או שאמא כבר מתה. מייג'ור כלדי ידע. מאוחר יותר הוא סיפר לי. לאיש לא היה אומץ לגלות לי

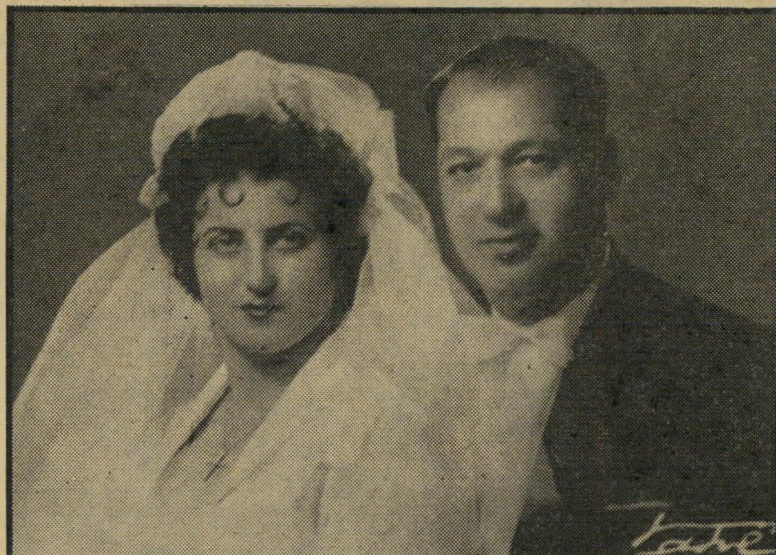
מבע או גדרות-תיל - אלה וכבלים נור-ספים הגבילו אותי תמיד, גולו את זכויותי כיצור אנוש.

אולי זאת היא הסיבה שמעצרי-הבית נראה לי כרגע נסבל למעשה, אין זו אלא גרסה נוספת לשלילת החופש שלי, שלה אני מורגלת מאז ומתמיד.

שוב איני זוכרת איך חיים בהרמתיה, עם אפשרות גישה לכל בני המישפחה, ללא איום עומד ותלוי של מלחמה, או אסון אחר שיפריד בינינו. עכשיו, כלואה בבית, אני יודעת, כמאות פלסטינים לפני, שאני עלולה לקבל צוירגורש בכל רגע. בהינף-עט אחד אני יכולה למצוא את עצמי מורחקת ממישפחתי, מילדי...

בשנות החמישים היתה מישפחתי חצו-יה: הורי היו בישראל ואחי בירדן. להי-פגש, יכולנו רק בחג-המולד, היום היחיד שבו התירו שלטונות שתי המדינות לנוצ-רים ישראלים להצות את הגבול אל החלק הירדני של ירושלים. נקודת-המעבר היתה בשער מנדלבאום, על הגבול. לגבי, כמו לגבי פלסטינים רבים, השער הזה הפך-לסמל השנוא של הפרידה הכפויה: פרי-דה מן היקרים לנו, ופרידה מארצנו. זה היה שער הדמעות, דמעות אושר על הפני-שה מחדש, דמעות צער על הפרידה המחור-דת. כמה מחנות קורע-יילב התרחשו כאן, לכמה טרגדיות היה השער עד!

כאשר עברתי את הגבול לירדן ב-1957 היה אחי ג'ורג' בעמאן. הוא ידע שאמא תלווה אותי עד שער מנדלבאום, ולכן טס במיוחד לירושלים כדי לנצל את ההז-דמנות הנדירה: לראות אותה. לרוע המזל התעכב מטוסו והוא איחר. אמא לא הור-תה להישאר באיזור המעבר, וכאשר הגיע ג'ורג' במרוצה לצד הירדני של ה-גבול, אמא כבר עזבה. הוא שאל בייאוש היכן היא. הקצין הירדני בשער הצביע על דמות קטנה שהלכה והתרחקה בצד הישראלי של הגבול: "אתה רואה שם? זוהי אמך..."

רמונה ובעלה דאוד, בנשואיהם בעמאן, לא רציתי להכאיב לו, אך...